

PRETTY KUNDËR MBRETËRISË SË BASHKUAR

(kërkesa nr. 2346/02)

29 prill 2002

në këtë çështje u mor në shqyrtim, nën këndvështrimin e disa Neneve të Konventës, ndalimi i eutanazisë të cilin Gjykata e vlerësoi, si përfundim, jo në kundërshtim me Konventën.

I. Faktet kryesore

1. Diane Pretty ishte shtetase britanike e lindur më 1958 dhe që jetonte në Luton. Ajo ishte duke vdekur nga një sëmundje e neuroneve motore, që është një sëmundje që prek muskujt dhe ndaj të cilës nuk ka mjekim.
2. Sëmundja ishte në një stad të përparuar dhe kërkuesja ishte e paralizuar nga zverku e poshtë dhe shpresat e saj për të jetuar ishin tepër të vogla. Megjithatë, intelekti i saj si dhe aftësia për të marrë vendime kishin ngelur të pacenuara. Pasur parasysh që statet përfundimtare të sëmundjes shoqërohen me vuajtje dhe për nga vetë karakteri e përuhin të sëmurin, kërkuesja shprehu dëshirën që të ishte në gjendje të kontrollonte se si dhe kur ajo mund të vdiste dhe t'i shpëtonte në këtë mënyrë vuajtjeve dhe humbjes së dinjitetit të saj.
3. Megjithëse vetëvrasja nuk është krim sipas së drejtës angleze, kërkuesja nuk mund ta merrte këtë hap pa ndihmën e ndokujt për shkak të

sëmundjes. Por nga ana tjetër, në bazë të Nenit 2 § 1 të Ligjit mbi Vetëvrasjen të vitit 1961 ndihma që i jepej dikujt për të kryer vetëvrasje përbënte krim. Znj. Pretty dëshironte që të ndihmohej nga ana e bashkëshortit të saj në kryerjen e vetëvrasjes por Prokurori i Rrethit e kishte refuzuar kërkesën e saj që bashkëshortit t'i garantohej që nuk do të ndiqej penalisht në qoftë se ai e bënte një gjë të tillë. Apelimet e saj kundër këtij vendimi kishin qenë të gjitha të pasuksesshme.

II. Vendimi i Gjykatës

4. Kërkesja ankohej, në bazë të Nenit 2 të Konventës, se i takonte individit të zgjidhte nëse donte të jetonte apo jo dhe se drejta për të vdekur ishte pasojë e së drejtës për të jetuar dhe pra ishte gjithashtu e mbrojtur. Ajo ankohej në bazë të Nenit 3 se Qeveria e Mbretërisë së Bashkuar është e detyruar jo vetëm të mos marrë ajo vetë asnjë veprim që shkakton trajtim çnjerëzor dhe degradues, por edhe të marrë hapa pozitivë për të mbrojtur personat brenda juridiksionit të tyre që këta të mos i nënshtrohen trajtimeve të tilla. Ajo u bazua në vijim në Nenin 8, duke argumentuar se ky Nen shprehimisht njihte të drejtën për të vendosur vetë në lidhje me jetën, dhe në Nenin 9, duke u ankuar se mungesa e dhënies së përgjegjësisë dhe e parashikimit të një skeme të ligjshme për të lejuar vetëvrasjen me ndihmën e dikujt, shkelte të drejtën e saj për të shprehur besimin që kishte. Në bazë të Nenit 14, ajo argumentoi se ndalimi i përgjithshëm për vetëvrasje me ndihmën e dikujt diskriminon personat që nuk janë të aftë të kryejnë vetëvrasje pa ndihmën e një personi tjetër, ndërkohë që personat e aftë fizikisht, sipas së drejtës së brendshme angleze mund ta bëjnë këtë gjë.

A. Në lidhje me Nenin 2

5. Gjykata kujtoi që Neni 2 mbron të drejtën e jetës, pa të cilën gëzimi i çdonjërës nga të drejtat dhe liritë e tjera të parashikuara në Konventë bëhej i pavlerë. Kjo mbrojtje mbulon jo vetëm vrasjen me paramendim, por gjithashtu edhe situatat në të cilat lejohej përdorimi i forcës i cili mund të rezultonte, si një pasojë e paparamenduar, në privimin e jetës. Për më tepër Gjykata ka theksuar se fjalia e parë e Nenit 2 § 1 i detyronte shtetet jo vetëm të mos merrnin akte që me paramendim dhe në mënyrë të paligjshme merrnin jetën e dikujt, por edhe të merrnin masat e duhura për të ruajtur jetën e personave brenda juridiksionit të tyre. Ky detyrim mund të kërkojë gjithashtu që në disa rrethana të përcaktuara qartë shtetet kanë një detyrim pozitiv për të marrë masa me karakter operativ parandalues për të mbrojtur individët jeta e të cilëve është në rrezik nga aktet kriminale të ndonjë apo disa individëve të tjerë.

6. Në jurisprudencën e saj në lidhje me këtë problem, Gjykata i ka kushtuar një vëmendje të veçantë detyrimit të shtetit për të mbrojtur jetën. Në këto rrethana ajo nuk ishte e bindur se "e drejta për të jetuar" e garantuar nga ana e Nenit 2 mund të interpretohej sikur konsistonte vetëm në një aspekt negativ. Pa pasur një shtrembërim gjuhësor, Neni 2 nuk mund të interpretohej sikur njihte edhe të drejtën diametralisht të kundërt, konkretisht të drejtën për të jetuar, dhe as nuk mund të krijonte një të drejtë për të vendosur vetë në lidhje me jetën në kuptimin e akordimit një individi

të së drejtës për të vdekur dhe jo të asaj për të jetuar.

7. Për këtë arsye Gjykata konstatoi se nuk kishte asnjë të drejtë për të vdekur, qoftë me ndihmën e një personi të tretë apo të autoritetit publik, që të derivonte nga ana e Nenit 2. pra nuk ka pasur shkelje të dispozitës të këtij Neni.

B. Në lidhje me Nenin 3

8. Gjykata vuri në dukje se nuk kishte ndonjë mosmarrëveshje përsa i përket faktit që qeveria britanike nuk i kishte shkaktuar ajo vetë me aktet e saj ndonjë keq-trajtim kërkueses. Nuk kishte as ndonjë ankesë që kërkueses nuk po i kushtohej kujdes i mjaftueshëm nga ana e autoriteteve mjekësore të shtetit. Por kërkuesja në fakt pretendonte se refuzimi i Prokurorit të Rrethit për tu angazhuar se nuk do të ndiqte penalisht burrin e saj në qoftë se ky e ndihmonte Znj. Pretty për të kryer vetëvrasje si dhe ligji penal i cili ndalonte ndihmën për vetëvrasje arrinte të përbënte trajtim çnjerëzor dhe degradues për të cilin shteti ishte përgjegjës.

9. Ky pretendim ngrinte një konceptim të ri dhe të zgjeruar në lidhje me konceptim e keq-trajtimin. Ndërkohë që Gjykata duhet të mbajë një përqsasje dinamike dhe fleksibël në lidhje me interpretimin e Konventës, çdo interpretim duhet të përputhet me objektivat themelore të Konventës dhe me koherencën e saj si sistem i mbrojtjes të të drejtave të njeriut. Neni 3 duhet perceptuar në harmoni me Nenin 2, i cili ka të bëjë në radhë të parë me ndalimin e përdorimit të forcës vdekjeprurëse ose të mbajtjes të çfarëdo qëndrimi që mund të çojë në vdekjen e qenieve njerëzore, dhe nuk i ofron ndonjë individit të drejtën që të kërkojë nga ana e shtetit të vet që ky t'i lejojë ose t'i lehtësojë atij vdekjen.

10. Gjykata nuk mund të ishte e të njëjtit mendim me kërkuesen sipas së cilës në qoftë se ajo nuk i jepte fund jetës së saj përballej me perspektivën e një vdekjeje plot me vuajtje. Nga ana tjetër, detyrimi pozitiv i shtetit, që edhe u përmend në paragrafin e mësipërm, kërkon që shteti të sanksionojë veprimet që synojnë t'i japin fund jetës por ky nuk është një detyrim që rrjedh nga Neni 3 i Konventës. Për këtë arsye Gjykata arriti në përfundimin që asnjë detyrim pozitiv nuk rridhte nga Neni 3 në këtë kontekst dhe, pra, nuk ka pasur shkelje të kësaj dispozite.

C. Në lidhje me Nenin 8

11. Kërkuesja pretendonte se ishte ndaluar me ligj që të ushtronte zgjedhjen e saj për të shmangur çfarë ajo konsideronte si një fund përulës dhe shqetësues të jetës së saj. Gjykata nuk ishte e gatshme të mohonte që ky fakt përbënte një ndërhyrje në të drejtën e saj për respektimin e jetës private siç garantohet nga ana e Nenit 8 § 1.

12. Gjykata kujtoi që një ndërhyrje në ushtrimin e një të drejtë të garantuar nga Neni 8 nuk do të ishte në përputhje me Nenin 8 § 2 në qoftë se ajo nuk do të ishte "në përputhje me ligjin", nuk do të ndiqte qëllime që konsiderohen legjitime nën këtë paragraf dhe nuk do të ishte "e nevojshme në një shoqëri demokratike" për arritjen e këtyre qëllimeve. Çështja e vetme, nga kriteret

e parashtruara më lart, që dilte në pah nga argumentet e palëve ishte karakteri i nevojshëm i ndërhyrjes dhe argumentet e palëve u fokusuan në proporcionalitetin e saj. Në këtë kuadër kërkuesja kundërshtoi natyrën e përgjithshme të ndalimit për vetëvrasjen me ndihmën e dikujt.

13. Gjykata, ashtu si edhe House of Lords, konstatoi se shtetet kanë të drejtë të rregullojnë me anë të veprimit të së drejtës së përgjithshme penale akte që cenojnë jetën dhe sigurinë e individëve të tjerë. Ligji në fjalë, ai "Mbi Vetëvrasjen" në seksionin 2, ishte formuluar në mënyrë të tillë që të ruante jetën me anë të mbrojtjes të personave të dobët dhe të pafuqishëm e sidomos të atyre që nuk ishin në gjendje të merrnin vendime të bazuara në informacione të sakta ndaj akteve që synojnë t'i japin fund jetës ose të ndihmojnë në dhënien fund të jetës.

14. Gjykata nuk ishte e mendimit se natyra e përgjithshme e ndalimit të vetëvrasjes me ndihmën e dikujt kishte karakter jo proporcional. Qeveria kishte deklaruar që ishte parashikuar edhe njëfarë fleksibiliteti për raste individuale duke pasur parasysh faktin që duhej dhënë pëlqimi i Prokurorit të Rrethit për të nisur ndjekjen penale si dhe nga fakti që ishte parashikuar vetëm dënimi maksimal duke lejuar kështu që të jepeshin edhe dënime më të ulëta si të ishte e përshtatshme. Nuk duket të jetë arbitrar fakti që ligji të pasqyrojë rëndësinë e së drejtës së jetës, duke ndaluar vetëvrasjen me ndihmën e dikujt me anë të parashikimit të një sistemi juridiksional i cili lejon që tu kushtohet vëmendje e veçantë rasteve specifike dhe, në respektim të interesit publik, fillon ndjekjen penale duke ruajtur barazinë dhe drejtësinë e dënimit si dhe të masave parandaluese.

15. Në rrethanat e çështjes nuk dukej të kishte ndonjë disproporcionalitet në refuzimin e Prokurorit të Rrethit për të dhënë një premtim paraprak që nuk do të fillonte ndjekjen penale ndaj bashkëshortit të kërkueses. Argumente të forta të bazuara në parimin e shtetit të së drejtës mund të ngrihen ndaj çdo pretendimi nga ana e qeverisë në lidhje me përjashtimin e individëve ose të grupeve të individëve nga zbatimi i ligjit. Por sidoqoftë, serioziteti i aktit për të cilin u kërkua edhe mosfillimi i ndjekjes penale ishte i tillë sa vendimi i Prokurorit të Rrethit për të refuzuar atë çfarë iu kërkua nuk mund të thuhet se ishte arbitrar ose i palogjikshëm.

16. Gjykata arriti në përfundimin se ndërhyrja mund të justifikohet si "e nevojshme në një shoqëri demokratike" për mbrojtjen e të drejtave të të tjerëve. Pra nuk ka pasur shkelje të Nenit 8.

D. Në lidhje me Nenin 9

17. Gjykata vuri në dukje se jo të gjitha opinionet apo bindjet përbëjnë besime të tilla që të gëzojnë mbrojtjen e Nenit 9 § 1. Pretendimet e kërkueses nuk përfshinin një formë të manifestimit të fesë apo besimit, nëpërmjet kultit, mësimdhënies, praktikimit apo riteve siç përshkruhet në fjalinë e dytë të paragrafit të parë. Termi "praktikave" nuk përfshin çdo akt që motivohet apo ndikohet nga feja apo besimi. Në bazë të këtyre arsytimeve Gjykata arriti në përfundimin se nuk ka pasur shkelje të Nenit 9.

E. Në lidhje me Nenin 14

18. Për qëllimet e Nenin 14 një diferencim në trajtim ndërmjet personave në pozita të njëjta ose të ngjashme në një masë të madhe është diskriminues në qoftë se nuk ka justifikim objektiv dhe të arsyeshëm. Diskriminim mund të ketë gjithashtu edhe në rastet kur shtetet, pa një justifikim objektiv dhe të arsyeshëm nuk arrijnë të trajtojnë në mënyrë të ndryshme persona me situata krejtësisht të ndryshme.

19. Sipas pikëpamjes së Gjykatës, kishte një justifikim objektiv dhe të arsyeshëm për të mos bërë një dallim në ligj ndërmjet atyre që ishin dhe atyre që nuk ishin fizikisht të aftë për të kryer vetëvrasje. Kufiri ndarës ndërmjet dy kategorive mund të jetë shpesh tepër i hollë dhe të kërkosht të parashikosh në ligj një përjashtim për personat që vlerësohen se janë të paaftë për të kryer vetëvrasje do të rrezikohet seriozisht mbrojtja e jetës të cilën Ligji i vitit 1961 synonte të mbronte si dhe, nga ana tjetër, do të rritej rreziku i abuzimit me të. Për pasojë nuk ka shkelje të Nenin 14.

III. Koment

20. Konventa Evropiane e të Drejtave të Njeriut përbën një “instrument të gjallë” dhe Gjykata ka theksuar gjithmonë që jurisprudencën e saj duhet të jetë dinamike dhe evoluese. Të drejtat e parashikuara nga ana e Konventës pra, nuk janë të ngrira në qëndrimet sociale të viteve '40 kur edhe Konventa u përpunua për herë të parë. Megjithëse Gjykata ndjek zhvillimet e kohës ajo nuk u paraprin atyre, veçanërisht në lidhje me çështje morale ku ka qëndrime thellësisht divergjente.

21. Gjykata gjithmonë ka ngurruar për të vendosur në lidhje me çështje kaq problematike si ato të përmbajtura në çështjen Pretty. Ajo ka refuzuar edhe të njohë të drejtën për divorc, edhe nga ana tjetër, të konstatojë që aborti shkel të drejtën e jetës. Ajo ka refuzuar gjithashtu të konstatojë shkelje të Konventës kur një shtet nuk e njeh mundësinë e divorcit. Vendimi i Gjykatës në themel në lidhje me këtë çështje ishte që Mbretëria e Bashkuar nuk e ka shkelur Konventën për shkak se nuk ka ofruar një kuadër ligjor në përputhje me të cilin bashkëshorti i Znj. Pretty t'i përmbushte asaj dëshirën duke e ndihmuar që të vdiste.

22. Përjasja e mbajtur nga ana e Gjykatës do t'i japë këtij vendimi një karakter themelor për shqyrtimin e disa koncepteve themelore me karakter kushtetues në kuadrin e Konventës. Gjykata e ka njohur formalisht rolin e jurisprudencës së saj në përcaktimin e precedentëve ligjorë. Duke ripërsëritur qëndrimin që në bazë të Nenin 34 të Konventës nuk i përket asaj që të japë opinione abstrakte por të zbatohet Konventën në lidhje me faktet konkrete të çështjes, sidoqoftë Gjykata ka shtuar se “gjykimet e dhëna në çështje konkrete përbëjnë precedentë... një vendim në këtë çështje nuk mundet që... të inkuadrohet në një mënyrë të tillë sa të parandalohet zbatimin e tij në raste të mëvonshme konkrete”.

23. Shpesh Gjykatës do t'i duhet të vendosë në lidhje me një çështje nën këndvështrimin e vetëm një Neni në bazë të të cilit mund të jetë bërë edhe

ankesa, duke deklaruar që nuk është e nevojshme ta analizojë kërkesën në bazë të Neneve të tjera. E ndërgjegjshme që ky vendim do të shqyrtohet me kujdes përsëri kur problemi i mprehtë objekt i saj do të dalë përsëri në pah, Gjykata u tregua e kujdesshme që të jepte përgjigje në lidhje me të gjitha nenet e pretenduara për shkelje. Siç edhe mund të parashikohet ajo nuk konstatoi se Neni 2 përfshin edhe të drejtën për të vdekur, ose qoftë të drejtën për të zgjedhur midis jetës dhe vdekjes. Në kuadrin e Nenit 3 Gjykata vuri në dukje se keq-trajtimi i pretenduar kishte të bënte me mungesën e mbrojtjes së kërkuar nga vuajtjet duke i refuzuar asaj marrjen e një angazhimi se i shoqi nuk do të ndiqej penalisht në qoftë se e ndihmonte që të vdiste. Gjykata nuk mori përsipër që ta shtrinte kuptimin e termit "trajtim" deri në përfshirjen e kësaj situate, duke vënë në dukje se një gjë e tillë do të binte në kundërshtim me konstatimet e saj në bazë të Nenit 2.

24. Qëndrimi i mbajtur në bazë të Nenit 8 ishte krejt i ndryshëm. Gjykata e njohu faktin që ligji në bazë të të cilit bashkëshorti i kërkuar do të ndiqej penalisht e ndalonte atë nga ushtrimi i zgjedhjes së saj për të shmangur një vdekje jo dinjitoze. Kjo gjë përbënte ndërhyrje ndaj së drejtës së saj për "autonomi personale" të garantuar brenda kuadrit të konceptit të jetës private të mbrojtur nga ana e Nenit 8 të Konventës. Sidoqoftë ajo vlerësoi se kjo ndërhyrje ishte e justifikuar në bazë të paragrafit të dytë të të njëjtit Nen. Ajo vuri në dukje se karakteri tejet i dobët i personave të sëmurë dhe pa shpresë jete i justifikonte ligjet në veprim e sipër. Në bazë të Nenit 9 Gjykata vuri në dukje se jo të gjitha opinionet janë të mbrojtura në bazë të këtij Neni.¹ Megjithëse nuk konstatoi shkelje të asnjë prej Neneve të tjera ajo u detyrua ta vlerësonte pretendimin për diskriminim të ngritur në bazë të Nenit 14 për shkak se kishte konstatuar një ndërhyrje, megjithëse të justifikueshme, në bazë të Nenit 8. Sidoqoftë, në fund të fundit, Gjykata vlerësoi se nuk kishte pasur diskriminim në këtë çështje.

25. Znj. Pretty vdiq për shkaqe natyrore vetëm pak ditë pas dhënies së vendimit të lartpërmendur.

¹ Shih për shembull Raportin e Komisionit Evropian të të Drejtave të Njeriut të 12 tetorit 1978 në lidhje me çështjen *Arrowsmith kundër Mbretërisë së Bashkuar*.